

Gabriel, Jiří

[Głombik, Czesław. Obecność filozofa: studia historycznofilozoficzne o Władysławie Tatarkiewiczu]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. B, Řada filozofická. 2006, vol. 55, iss. B53, pp. 116-120

ISBN 80-210-4079-3

ISSN 0231-7664

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/106901>

Access Date: 17. 03. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Czesław Głombik: *Obecność filozofa. Studia historycznofilozoficzne o Władysławie Tatarkiewiczzu*, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego 2005, 208 s.

Czesław Głombik řadí W. Tatarkiewiczze (1886–1981) – spolu s K. Twardowským, J. Łukasiewiczem, St. Lesniewským, A. Tarským a T. Kotarbińským – k nejvýznamnějším polským filosofům 20. století. V poslední době mu věnoval pozornost i jako redaktor a spoluautor konferenčního sborníku *Władysław Tatarkiewicz. W siedemdziesięciolecie I wydania „Historii filozofii“* (Katowice 2003). (Tatarkiewiczovy *Dějiny filosofie* vyšly poprvé v Lvově roku 1931 a v roce 2004 se dočkaly 21. vydání!) Jeho nová kniha má tři oddíly: *Władysław Tatarkiewicz wśród marburskich neokantystów i wobec neokantyzmu* (s. 11–90), *Polscy nauczyciele W. Tatarkiewicza* (s. 91–130), *W. Tatarkiewicz. i początki filozofii akademickiej w Katowicach* (s. 131–175) a *Aneksy* (s. 179–195).

První oddíl – **W. Tatarkiewicz mezi marburskými novokantovci a novokantovci vůbec** – má zase tři části: Dvě z nich (Tatarkiewicz w Marburgu a Rozprava doktorska Tatarkiewicza) se zabývají Tatarkiewiczovými univerzitními studiemi: Začal je v roce 1903 v rodné Varšavě, od roku 1905 (univerzita ve Varšavě byla carskou vládou uzavřena) pokračoval v Curychu, Berlíně a posléze (od jara 1907) na marburské Philipps Universität (Filippině), kde také v prosinci 1909 – po obhajobě disertace *Die Disposition der aristotelischen Prinzipien* a zkouškách z filosofie, experimentální fyziky a dějin umění – získal doktorát filosofie. (Univerzitu v Marburku, jako protestantskou, založil v roce 1527 lankrabě Filip Hesenský.) Tatarkiewicz se k odchodu do provinčního města na řece Lahn rozhodl, když, jak sám napsal, v Berlíně vyslechl „znamenitou a podnětnou přednášku marburského profesora“. Studia na Filippině absolvoval v duchu tamější novokantovské filosofické školy, jejímiž tvůrci a představiteli byli profesori Hermann Cohen a Paul Natorp. Čtenáři Głombikových historikofilozofických prací vědí, že autor se v nich obvykle snaží využít každé příležitosti k tomu, aby co nejvíce pověděl i o osobnostech, s nimiž jeho ústřední postava měla odborné kontakty nebo které v jejím prostředí ovlivňovaly dobový filosofický život. Platí to také o knize o Tatarkiewiczovi; např. při líčení jeho studia na Filippině Głombik nabízí filosofické portréty nejen Cohena a Natorpa (k těm se také v knize vrací i na jiných místech), ale i dalších tamějších učitelů a absolventů (přičemž se ledacos dovidáme např. i o učitelích marburských učitelů). Hezký medailon je věnován i Paulu Menzerovi (1873–1960), který v Marburku přednášel v letech 1906–1908, i když se nehlásil k tamějšímu novokantovství; Głombik jej zmiňuje jako předního znalce Kantovy filosofie a spolueditora jeho sebraných spisů. Tatarkiewicz na Filippině první rok studoval Platóna, druhý Kanta a v třetím se soustředil na disertaci o Aristotelově „první filosofii“ (v předmluvě uvádí, že „profesor“ mu toto téma doporučil s tím, že se mu to bude v Polsku nejspíše hodit). Zabýval se v ní pojmy a principy, s jejichž pomocí Aristoteles konstituoval svou metafyziku, jejich vnitřní vazbu, logickou posloupností jejich výskytu; snažil se zjistit, jak jsou v jeho „první filosofii“ pojmy substance, forma, látka, podstata, příčina, účel, možnost, skutečnost aj. uspořádány do problémových skupin, dílčím způsobem přispívají k řešení otázky podstaty bytí. Dosavadní řecká filosofie nabízela tyto pojmy nepropracované, neutříděné, spjaté s různorodými problémovými okruhy; Aristotelés byl tak tlačěn k tomu, aby poprvé ve velkém stylu pojal dějiny filosofie jako systematickou historiografii otázek, problémů a principů. Oponenty Tatarkiewiczovy disertace byli Cohen a Natorp; jejich uznalá vyjádření Głombik otiskuje v Dodatcích své knihy.

Druhá část prvního oddílu má název *Tematy niemieckie we wczesnych pracach historycznofilozoficznych Tatarkiewicza* a vztahuje se k období od Tatarkiewiczova odchodu z Marburku do začátku 20. let. (V letech 1911–12 mj. navštěvoval na pařížské *College de France* přednášky H. Bergsona a P. Janeta, do Varšavy se vrátil v roce 1913.) Głombik ji člení do tří kapitol: *Studia nad Arystotelesem – doświadczenia marburskie i odgłosy polskie*, *Neokantyzm marburski w prezentacjach Tatarkiewicza* a *Odkrycie fenomenologii getyńskiej i wazność studiów fenomenologicznych*. – V první kapitole píše o domácích (K. F. Wize, J. Łukasiewicz) a zahraničních (C. Fries, W. D. Ross) ohlasech na Tatarkiewiczovu dizertaci a o dalších – nejen Tatarkiewiczových – pracích k aristotelovské problematice z tehdejší doby. (Disertace byla zařazena do marburské edice *Philosophische Arbeiten*, určené pro publikace psané v duchu marburského novokantovství nebo

alespoň kantovským; vyšel zde např. Cassirer, Görland, N. Hartmann, Heimsoeth). Na pokračující Tatariewiczův zájem o aristotelovskou látku ukazuje jeho recenze knihy Wiktora Wąsika *Kategorie Arystotelesa pod względem historycznym i systematycznym* (1909), již Głombik věnuje více místa i proto, aby blíže představil Wąsika samého a srovnal přístup obou autorů k dané látce. Čteme tu i o pracích (a jejich ohlasech) K. F. Wizeho *Eine Einteilung der philosophischen Wissenschaften nach Aristoteles' Prinzipien* a *Über Kategorien* a knize J. Lukaszewicze *O zasadzie sprzeczności u Arystotelesa* (1910). Tatariewicz považoval interpretaci velkých filosofických děl za trvalý úkol historiků filosofie, kteří sami se přitom mohou hlásit k jakémukoli filosofickému směru. Už tím dodatkem se dostal do rozporu s badatelskými zásadami a praktikami marburské školy, poněvadž ta, jak napsal, uznávala za správné jenom to, co odpovídalo jejímu učení. V předmluvě polského překladu své disertace *Układ pojęć w filozofii Arystotelesa* (1978) poznamenal, že „to, co se v Německu i na celém světě dělo mimo marburskou školu, její profesori považovali za blud a nezabývali se tím“, a že její studenti buď respektovali panující názor, nebo školu rychle opouštěli. Odpovídaje na otázku, proč Tatariewicz zůstal, Głombik odkazuje i na jeho slova: nikoli proto, že by akceptoval její filosofickou koncepci, nebo se – v slabší verzi – stal jejím přívržencem, ale proto, že se tam setkal s úctyhodným, náročným myšlením, které prospívalo individuálnímu myšlenkovému rozvoji studentů a tím i jejich uvažování o vlastním filosofickém světovém názoru. Podobně to bylo i s jinými absolventy školy: např. Cassirer, Hartmann, Heimsoeth měli blízko k marburskému novokantismu, ale časem přešli na jiné filosofické pozice. – Druhá kapitola je věnována pracím, v nichž se Tatariewicz nebo i další polští autoři vyslovují k marburského novokantovství; Głombikovi poskytují východisko k vlastním úvahám o celkovém vývoji tohoto filosofického směru. O Cohenovi psal v Polsku jako první Stanisław Brzozowski: v roce 1903 recenzoval jeho spis *Logik der reinen Erkenntnis* (1902). Podle Głombika užil výrazu „marburská škola“ poprvé Lukaszewicz ve své recenzi Tatariewiczovy disertace (jejího autora v ní nazval „uczniem szkoły marburskiej“). Tatariewicz informoval Poláky o filosofii na marburské univerzitě poprvé v přednášce na zasedání Polskiego Towarzystwa Psychologicznego ve Varšavě v květnu 1910. (V této souvislosti Głombik ovšem neopomene blíže představit jak tuto varšavskou Společnost, založenou v roce 1907 z iniciativy Władysława Weryhy, tak jí blízké Polskie Towarzystwo Filozoficzne ve Lvově; s oběma institucemi Tatariewicz spolupracoval.) Varšavskou přednášku Tatariewicz v rozšířené podobě otiskl v roce 1911 v časopise *Przegląd Filozoficzny* s názvem *Spór o Platona*. Genezi a rozvoj marburské filosofické školy v ní spojoval s diskusemi o Platónově filosofii, o možnostech jejího nového čtení, tedy i s Cohenovou studií *Platons Ideenlehre und die Mathematik* (samostatně vyšla 1879) a Natorpovou knihou *Platons Ideenlehre. Eine Einführung in den Idealismus* (1903); její tezi, že „Platónovo učení o idejích je zrozením idealismu v dějinách lidstva“, považoval za jednu z ústředních myšlenek marburské školy. Za shodný se směřováním marburské školy Tatariewicz považoval i spis N. Hartmanna *Platos Logik des Seins* (1909). Hartmannův odvrát od marburského novokantovství klade do 20. let, nalézáje pro to doklady v jeho spisech *Grundzüge einer Metaphysik der Erkenntnis*, 1923 a *Die Philosophie des deutschen Idealismus*, 1929. Ve *Sporu o Platóna* Tatariewicz představuje marburské filosofy ne jako kantovce, ale „platonology nového typu“. Krátce nato, na přednášce ve Lvovské Polské filosofické společnosti (vydané s titulem *Logika czystego poznania, Przegląd Filozoficzny* 1911), už Cohenův spis *Logik der reinen Erkenntnis*, jeho pojmový aparát, systém tvrzení, metodu vyvozování konfrontuje s historickým Kantem, ukazuje, co z něho Cohen drží a v čem se od něho odchyluje. K marburské filosofické škole se dostával i v recenzích Cassirerovy knihy *Substanzbegriff und Funktionsbegriff. Untersuchungen über die Grundfragen der Erkenntniskritik* (*Ruch Filozoficzny* 1911), Natorpovy studie *Kant und die Marburger Schule* z *Kant-Studien* 1912) a monografie Alice Stériadové *L'Interprétation de la doctrine de Kant par l'École de Marburg*, Paříž 1913 (tyto recenze uveřejnil *Ruch Filozoficzny* v r. 1913 a 1914). Počátek marburské novokantovské školy spatřoval v přijetí Kantovy transcendentální metody jako svébytné metody filosofování a argumentace filosofických tezí. Dodával však, že její představitelé nechtějí pouze opakovat názory autora *Kritik*, ale dále je rozvíjet: při akceptaci jejich zásadních bodů změnit pojetí jiných tak, aby Kantova nauka představovala jediný kvas (zaczyn) všeho jejich vlastního filosofování. Souhlasil se Stériadovou, že je pro ně příznačné „stanovisko idealistické, metoda transcendentální, apriorismus transcendentální

– ani psychologický, ani metafyzický, svazek filosofie s vědou a čisté myšlení nezávislé na intuici a smyslech“. Głombik několikrát opakuje, že Tatarckiewicz jako student zastihl v Marburku novokantismus už v jeho zformované podobě, v čase začínající stagnace; pozorně ho studoval, rád o něm po svém návratu do Polska psal a vracel se k němu i ve svých pozdějších pracích (např. *Rozstanie z kantyzmem, Historia filozofii*), ale sám se k němu nehlásil; neodpovídal ani jeho nárokům na fungování filosofie. – Výsledkem Głombikova stylu zpracování zvoleného tématu této části jeho nové knihy je celkový pohled na filosofii na marburské univerzitě, na počátky, formování a vyústění jejího novokantovství. Umně do svého výkladu zakomponovává další osobnosti spojené s Filippinou nebo alespoň s jejím učení. Dostává se tak i na Christiana Wolffa, Eduarda Zellera (vedl tamější katedru filosofie v letech 1849–1862), Otto Liebmana (v práci *Kant und die Epigonen*, 1865, stále opakoval, že „also muss auf Kant zurückgegangen werden“), F. A. Langa (za svého působení na Filippině v letech 1872–1875 „dal Marburku Cohena“, když tam v roce 1873 podpořil jeho habilitaci, o níž se Cohen předtím marně ucházel v Berlíně a Lipsku), G. F. Weissenborna, J. F. Bergmanna, na Cohenovy a Natorpovy posluchače H. Heimsoetha, E. Cassirera (Cohenova nejvýznamnějšího žáka), R. Stammlera (marburský novokantismus přenesl do filosofie práva), K. Vorländera ad. Głombik líčí upadající vliv novokantovství rovněž v Marburku, který se po Menzerově smrti projevil i tím, že se na uvolněné místo nepodařilo sehnat vůbec kantovce a že po Cohenově odchodu (1913) byl za jeho nástupce vybrán nejen nekantovec, ale i nefilosof – psycholog E. J. Jaens (Cohenem i Natorpem doporučovanou kandidaturu Cassirerovu fakulta odmítla). Jaens byl však výraznou osobností tehdejší psychologie, a tak i jemu věnuje Głombik odpovídající pozornost, všimaje si rovněž ohlasu jeho díla v polské literatuře. Začátek nových „lepších časů“ marburské filosofie Głombik spojuje s poválečným návratem Heimsoetha a Hartmanna na Filippinu; oba se stále nějak Kantem zabývali, s marburským novokantismem se však už zcela rozešli.

V závěru druhé kapitoly Głombik skutečnost, že marburský důsledný „monistický idealismus“ (se svým krajním racionalismem, ideou čistého myšlení neopírajícího se o smyslovou zkušenost), vzdálený všem ústupkům nejen vůči materialismu, ale i dualistickému realismu (s jeho – třeba kantovsky chápanou – „věcí o sobě“, rozlišováním jevu a podstaty), byl Tatarckiewiczovi cizí, byť se k němu, resp. k jeho představitelům, bezprostředně kriticky nevyslovoval, dokládá i několika dalšími Tatarckiewiczovými projevy z let po návratu do Varšavy. Vedle stati *Über die natürliche Weltansicht* (ve sborníku *Philosophische Abhandlungen. Hermann Cohen zum 70-sten Geburtstag dargebracht*, Berlin 1912), jež už svým titulem naznačuje, že se odchyluje od Cohenova myšlení, jsou to i dvě řady přednášek v Polské psychologické společnosti v letech 1912 a 1913. První uvedl přednáškami Rehabilitacja naturalnego poznania a Perspektywy metafizyczne (v té mluvil zejména o Begsonovi a jeho požadavku „poznávat živou skutečnost v celé její plynulosti“), v přednáškách druhé řady (se souborným názvem *O rodzajach przedmiotow*) věnoval pozornost také fenomenologii a novoscholastice. Tatarckiewicz jako filosof a historik filosofie citlivě chápal a oceňoval stanoviska a názory jiných myslitelů, bral si z nich poučení a podněty pro vlastní filosofickou práci; vstřícný přístup k různým filosofickým koncepcím mu byl výrazem vědomí o historické podmíněnosti všeho filosofování a obranou proti subjektivismu a doktrinářství.

V třetí kapitole druhé části prvního oddílu Głombik ukazuje, jak Tatarckiewicz svou studií *Szkoła fenomenologów (Ruch Filozoficzny 1913)* přispěl k informování Poláků o fenomenologii, resp. o göttingenské fenomenologické škole; v letech 1902–1915 Husserl působil na univerzitě v Göttingen. (Pro Głombika to není nové téma: v roce 1999 vydal v Katovicích knihu *Husserl i Polacy. Pierwsze spotkania, wczesne reakcje*.) O Husserlově *Philosophie der Arithmetik* psal sice už v roce 1895 Władysław Heinrich, ale Tatarckiewicz představil Husserla a jeho mladé stoupence jako zorganizovanou skupinu filosofů, tedy jako školu. Podle Głombika tedy Tatarckiewicz později právem napsal, že jeho článek o göttingenské škole (přetištěný v Dodatcích) „byl teprve první v Polsku a jeden z prvních v Evropě“. – Głombik cituje i uznaná slova Jana Patočky z jeho doslovu k překladu Ingardenovy knihy *O poznávání literárního díla* (1967), že právě Tatarckiewiczovou zásluhou „význam fenomenologie jako první mezi všemi slovanskými zeměmi docenilo Polsko“, ale s dodatkem, že méně informovanému čtenáři Patočka „ztížil orientaci v Tatarckiewiczových názorech“, když o něm napsal, že „má blíže k novokantovství“. Součástí této kapitoly je také analýza Tatarckiewiczova vztahu k Ingardenovi.

Druhý oddíl Głombikovy knihy **Polscy nauczyciele W. Tatarkiewicza** je věnován několika dalším představitelům polské filosofie. Po maturitě na varšavském gymnáziu Tatarkiewicz vstoupil na tamější univerzitu, ale – jak už o tom byla řeč – brzy odešel studovat do zahraničí. V jeho pozdějších vzpomínkách dostali však místo nejen jeho univerzitní profesori, ale také polští vrstevníci a učitelé, kteří jej „jako první, ještě před jeho odjezdem na zahraniční studia, uváděli do zvláštností filosofického myšlení, a pak – už po získání doktorátu – působili na uspořádání a nasměrování jeho badatelských zájmů“. Při jejich představování se Głombik opírá jak o Tatarkiewiczovy zápisky (např. *Wspomnienia*, 1979), tak o četné studie dalších autorů pišících o Tatarkiewiczovi nebo o jím vzpomínaných filosofech, a také o – často dosud málo využitě – archívni materiály.

Oddíl uvádí kapitola *W kręgu rówieśników: Eugeniusz Minkowski i Bronisław Krystall*. S E. Minkowským se Tatarkiewicz znal z varšavského gymnázia, Krystall byl jeho kolegou na studiích v Marburku. Głombik načrtává jejich portréty, ukazuje, čím mohli Tatarkiewiczze filosoficky zaujmout. E. Minkowski (1885–1972) se věnoval medicíně, biochemii, psychologii a psychiatrii (je označován za spolutvůrce jejího fenomenologického směru); ve filosofii bývá spojován s bergsonismem, fenomenologií a filosofií existenciální; žil ve Francii, některé texty však publikoval v Polsku. B. Krystall (1887–1983) se zabýval především estetikou a uměnovědou, byl znám i jako sběratel umění. Głombik soudí, že Tatarkiewiczze s Krystallem sblížoval nejen zájem o problematiku umění (zvláště dějiny architektury), ale také otázky organizace polského školství, zejména v čase po první světové válce.

Další kapitolu Głombik věnuje památce jednoho z prvních polských filosofů, které Tatarkiewicz poznal za svých studentských let: Adamu Mahrburgovi (1855–1913). Tento představitel „polského radikálního noetického kriticismu držného v pozitivistickém duchu“ přišel v roce 1890 do Varšavy, když se marně předtím ucházel o místo na krakovské katedře filosofie. Głombik cituje Tatarkiewiczze: „Univerzitní výklady mě nezajímaly. Zato jsem chodil na tajné, především na výklady filosofie a psychologie Adama Mahrburga. Ty konspirativní výklady byly určitě nejlepší ze všech, které jsem v životě slyšel.“ Podle Tatarkiewiczze byl Mahrburg nejen vynikajícím pedagogem, ale také nedostupným vzorem pracovitosti. Głombik se svou příznačnou pečlivostí také ukazuje, jak a čím si Mahrburg toto Tatarkiewiczovo ocenění zasloužil.

Kapitolu *Spotkanie Władysława Weryho* uvádí Głombik tezí, že pro Tatarkiewiczze mělo jeho setkání s Werym (1868–1916) po návratu ze studií do Polska stejný význam, jaký měly pro prohloubení kvalifikace jiných začínajících polských filosofů jejich krátkodobé výjezdy do zahraničí. Dokládá jí především tím, že – s odvoláním na další literaturu – ukazuje, proč lze tvrdit, že ve Varšavě se v těch časech všechen filosofický život soustřeďoval kolem Weryho: V roce 1897 založil čtvrtletník *Przegląd Filozoficzny*, první polský filosofický časopis; v roce 1907 bylo z jeho iniciativy ve Varšavě ustaveno Polskie Towarzystwo Psychologiczne; od roku 1915 byl činný v novém varšavském Institutu filosofickém, který sdružoval osobnosti zajímaví se o filosofii, organizoval přednášky a diskuse, napomáhal vydávání filosofických publikací. Stal se rovněž členem Polské společnosti filosofické (Polskie Towarzystwo Filozoficzne), které v roce 1904 založil a pak řídil K. Twardowský; v *Przeglądu* informoval o její činnosti a otiskoval příspěvky jejích členů. Głombik píše ovšem i o Weryho publikacích a o spolupráci s Tatarkiewiczem.

Poslední kapitolu druhého oddílu *Kazimierz Twardowski – nauczyciel z bożej łaski* (s. 117–130) Głombik vyhradil Tatarkiewiczovým „setkáním“ s proslulým tvůrcem polské filosofické školy Lvovsko-varšavské. Tatarkiewicz po odchodu z Marburku do Lvově krátce studoval a v roce 1919 se tam habilitoval (knihou *O bezwzględności dobra*). V literatuře (J. Woleński, J. J. Jadacki, J. Pelc, R. Palacz) bývá Tatarkiewicz označován za prvního žáka Twardowského, za jednoho z vynikajících představitelů jeho školy. Głombik se zaměřuje na Tatarkiewiczovu Lvovskou habilitaci, na jeho spolupráci s tamější Filosofickou společností (je uveden už v prvním seznamu 95 členů) a s časopisem *Ruch Filozoficzny*, který Twardowský založil v roce 1911.

Třetí oddíl (s. 131–175) **Władysław Tatarkiewicz i początki filozofii akademickiej w Katowicach** vypovídá především o niterném vztahu Czesława Głombika k městu a škole, na níž sám působí. Tatarkiewicz přednášel (dějiny filosofie) na katovickém Pedagogickém institutu v letech 1945–1948 (pohostinně ještě do roku 1950, kdy ho ministerstvo vysokého školství zbavilo práva přednášet, a také Institut byl zrušen), a pak znovu – už na Vysoké škole pedagogické – v letech

1957–1961. Hlavní zásluhu o Tatariewiczovy pobyty v Katovicích měl profesor Józef Pieter, od konce války vedoucí Pedagogického institutu: Głombik mu proto také věnuje značnou pozornost.

Józef Pieter (1904–1989) získal doktorát filosofie v roce 1928 na Jagellonské univerzitě v Krakově. Jeho disertace nebyla vytištěna a nedochoval se ani její rukopis. To inspirovalo Głombika k tomu, aby v kapitole *Przypomnienie doktoratu Józefa Pietera* čtenáře seznámil s tím, co se mu o ní podařilo vypátrat; přitom představuje pedagoga a psychologa Pietera i v širších dimenzích. Stranou nezůstali ani jeho krakovští učitelé a oponenti disertace: do rozsáhlého jmenného rejstříku knihy se dostávají i Władisław Heinrich, Tadeusz Garbowski a Witold Rubczyński. Pieter se při svém zájmu o filosofii hodnot zabýval rovněž dílem H. Münsterberga, odtud zase Głombikovo líčení ohlasu tohoto německého filosofa a psychologa v Polsku. Řadu dalších informací o Pieterovi a Tatariewiczovi a o jejich kontaktech v druhé polovině 50. let přináší i kapitola *Z przeszłości zapomnianej*. O Tatariewiczovi tu mj. čteme, že v roce 1960 mu marburská univerzita u příležitosti padesátého výročí jeho tamějšího doktorátu udělila čestný titul „Goldener Doctor“ (přičemž prostředníkem mezi univerzitou a Tatariewiczem byl jeho dávný přítel Heinz Heimsoeth).

Stranou Głombikovy pozornosti nezůstávají ani Pieterovy *Projekty niespełnione*: V kapitole *Jan Legowicz – profesor zaproszony* představuje Jana Legowicze (1909–1992) a vysvětluje, proč Pieterovo usilování o pedagogickou spolupráci s tímto významným historikem filosofie, tehdy profesorem univerzity v Lodži, bylo nakonec neúspěšné. (Legowiczův *Zarys historii filozofii*, vydaný v roce 1967 ve Varšavě, vyšel i ve slovenském překladu A. Varsikové: *Prehľad dejín filozofie*, Bratislava 1973.) Rovněž látku k závěrečné kapitole knihy *Jan Ożarowski – wykładowca polecany* Głombikovi poskytl Pieterův nesplněný projekt. Ożarowski je tu „doporučený přednášející“, protože v době, kdy jej Legowicz místo sebe doporučil Pieterovi do Katovic, byl ještě magistrem. Ożarowski patřil k prvním poválečným Tatariewiczovým posluchačům a v roce 1950 se na varšavské univerzitě stal jedním z jeho asistentů; na univerzitě zůstal, i když jeho profesorovi bylo v roce 1950 odňato právo učit a vedoucím semináře se stal Tadeusz Kroński. Ożarowski v Katovicích nepřednášel, nicméně Głombik se zaujetím píše o celé životní a vědecké dráze tohoto Tatariewiczova mladšího kolegy; zabýval se zejména Heideggerem, Kantem, německým novokantovstvím.

Ve své nové knize se Czesław Głombik v souvislosti s její ústřední postavou, Władysławem Tatariewiczem, rozepisuje o tolika dalších osobnostech z polského filosofického života, že nakonec čtenáři nabízí široce založenou zprávu o polské filosofii 20. století. Četná připomenutí obecnějších souvislostí, odkazy na bohatou literaturu a také přehlednost a čtivost Głombikových výkladů činí z knihy vítaný příspěvek ke studiu jedné důležité součásti novodobé polské duchovní kultury.

Jiří Gabriel

Břetislav Horyna: *Dějiny rané romantiky. Fichte, Schlegel, Novalis*, Praha: Vyšehrad 2005, 454 s.

Nestává se příliš často, aby byly do soutěže o nejlepší české knihy roku nominovány knihy o filozofii či knihy filozofické. Letos se tomu tak stalo na literární události zvané Magnesia Litera (v roce 2006 se udělují Litery za knihy vydané v roce 2005). Kniha profesora filozofie z katedry filozofie Masarykovy univerzity Břetislava Horyny, s názvem *Dějiny rané romantiky*, byla nominována mezi tři nejlepší knihy v kategorii Litera za naučnou literaturu. Měla a má k tomu nejlepší předpoklady: díky zpracování tématu rané německé romantiky v sobě organicky spojuje literární, filozofické a historické elementy a její nominace na literární cenu tak konec konců splňuje ambice jenských romantiků, kteří by tuto těsnou alianci pravděpodobně přivítali. Nejenom do soutěžní přehlídky, ale především ke čtenářům vypravilo zmíněnou knihu nakladatelství Vyšehrad. Kniha vyšla v závěru loňského roku ve standardně kvalitní tzv. „černé“ filozofické ediční řadě. Stručně řečeno se jedná o historicky laděné dílo, jehož autor pečlivě mapuje intelektuální kvas na Jenské univerzitě, intelektuální i politicky zabarvené půtky, ostré názorové výměny a značnou svobodomyšlnost tohoto místa na přelomu 18. a 19. století.

Romantismus bývá nezdřídka spojován se sentimentálními patetickými city, tragickým citěním promítaným do přírody, kultem vyhocené emotivity, s vnitřní rozervaností romantického hrdiny; součástí schematické představy o romantismu jsou i dojemné pohádkové příběhy nešťastných